

ΕΙΚΟΝΟΣΤΑΣΙΟΝ

*

ΧΡΥΣΗ ΡΟΓΙΑ

ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΜΟΣ
ΣΤΟΝ ΗΓΟΥΜΕΝΟ ΧΡΥΣΟΡΡΟΓΙΑΤΙΣΣΗΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟ
ΓΙΑ ΤΑ ΣΑΡΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΗΓΟΥΜΕΝΙΑΣ ΤΟΥ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΙΚΟΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΧΡΥΣΟΡΡΟΓΙΑΤΙΣΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 10

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2018

ΕΙΚΟΝΟΣΤΑΣΙΟΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΙΚΟΝΟΛΟΓΙΑΣ
ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΧΡΥΣΟΡΡΟΓΙΑΤΙΣΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 10

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2018

ΤΙΜΗ €30

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ	
Χαιρετισμός.....	9
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ Β΄	
Χαιρετισμός.....	13
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΠΑΦΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ	
Χαιρετισμός.....	18
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Π. ΛΕΒΕΝΤΗΣ	
Χαιρετισμός.....	21
Βιογραφικό Ηγουμένου Χρυσορρογιατίσσης κ. Διονυσίου.....	23
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΜΠΑΚΙΡΤΖΗΣ	
Τὸ φῶς ἐντός.....	31
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΓΕΡΩΝ ΧΑΚΛΗΔΟΝΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	
Ὁ ζωγράφος καὶ ἀγιογράφος Νικόλαος Καλμούκωφ.....	33
ΧΡΗΣΤΟΣ ΑΡΓΥΡΟΥ	
Εικονογραφώντας το Βυζάντιο: τα σχολικά βιβλία Ιστορίας	
Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στην Κύπρο κατά την Αγγλοκρατία ...	50
ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΙΟΛΑΡΗΣ	
Σχόλια για την έκθεση <i>Vestige 1991-2016</i> του Josef Koudelkà.....	80

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΩ. ΔΑΛΚΟΣ	
Υπό τὴν λέξιν «εἰκόνα».....	95
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΕΛΗΚΩΝΣΤΑΝΤΗΣ	
Επίκαιροι προβληματισμοί για το Μάθημα των Θρησκευτικών στο σύγχρονο σχολείο.....	115
ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΗΛΙΑΔΗΣ	
Το φως στον ναό του Αγίου Παντελεήμονος Θεσσαλονίκης.....	130
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΘΩΜΑ	
Από τα ακρότατα όρια της ύπαρξης στις παρυφές της θεολογίας. Εικόνες από δύο κινηματογραφικές ταινίες.....	147
ΣΑΒΒΑΣ ΙΕΖΕΚΙΗΛ - ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ	
Δρυμός ξανά στην Χρυσοροριάτισσα.....	158
ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΙΩΑΝΝΟΥ-ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	
Μια θεολογική προσέγγιση για την παρουσία του βραχώδους όρους στις δεσποτικές εικόνες.....	166
VASSOS KARAGEORGHIS	
From Paganism to Christianity.....	179
ΚΩΣΤΗΣ ΚΟΚΚΙΝΟΦΤΑΣ	
Η κοινότητα Καϊμακλίου και η σχέση της με το Άγιον Όρος.....	195
ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΡ. ΚΥΘΡΑΙΩΤΗΣ	
Εικονιστικές οπτικές στον <i>Ηλίθιο</i> του Φ. Ντοστογιέφσκι.....	209
ΧΑΡΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ	
Οι δύο κομνήνιες λατρευτικές εικόνες τῆς Παναγίας μὲ τὸν Χριστὸ στὸ ναὸ τῆς Παναγίας τοῦ Ἄρακος.....	229
ΠΕΛΛΗ ΜΑΣΤΟΡΑ	
Πλάτων Ροδοκανάκης: ἕνας Esthète Τμηματάρχης Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων.....	257
ΟΛΓΑ Χ. ΜΠΑΚΙΡΤΖΗ	
Αστικοί δημόσιοι χώροι πρασίνου: οικονομική κρίση και διαχείριση.....	280
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΜΠΑΚΙΡΤΖΗΣ	
Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσεια: δύο ζωγραφικὲς ἀπεικονίσεις.....	284
ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ. ΞΕΞΑΚΗΣ	
Ἡ εἰκόνα ὡς μέσο ἀναγωγῆς στὸν Θεό.....	296

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ	
Ἐπιγραφές εἰκονοστασίων Κύπρου	312
ANNA-MARIA ΠΑΠΑΔΑΚΗ	
Ἡ ἀνάσταση του Λαζάρου στην ευρωπαϊκὴ ζωγραφικὴ	328
ΕΥΦΡΟΣΥΝΗ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΥ-ΗΓΟΥΜΕΝΙΔΟΥ	
Εἰκόνες με αφιερωματικὲς ἐπιγραφές του Δραγομάνου της Κύπρου Χατζηγεωργάκη Κορνέσιου.....	348
ΤΑΚΗΣ ΤΣΙΝΤΙΔΗΣ	
Ἡ χερσόνησος Ἀκάμα	391
ΣΤΑΥΡΟΣ Σ. ΦΩΤΙΟΥ	
Ζωὴ ἐναντίον θανάτου: ἡ Ἐγερσις του Λαζάρου.....	404
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ Α. ΧΑΤΖΗΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ	
«Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Παντοκράτωρ ὁ Ἐλεήμων»: μιὰ κυπριακὴ μεταβυζαντινὴ εἰκόνα στο Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο της Ἀττάλειας..	413
ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	
Ἐν μέσω τῶ τῆς οἰκουμένης ἀγωνιζομένους θεάτρω: Ἐπισκόπου Διονυσίου Α. Ψαριανοῦ, Μητροπολίτη Σερβίων καὶ Κοζάνης, Ἐναγώνιος πορεία, ποιήματα ὑπὸ Πέλλης Μάστορα	420
ΣΤΑΥΡΟΣ Σ. ΦΩΤΙΟΥ	
Ευρετήριο <i>Εἰκονοστασίου</i> τευχῶν 1-10 (2011-2018)	433

ΕΝ ΜΕΣΩΙ ΤΩΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗΣ
ΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΟΥΣ ΘΕΑΤΡΩΙ

Ἐπισκόπου Διονυσίου Λ. Ψαριανοῦ (†), Μητροπολίτη Σερβίων
καὶ Κοζάνης, Ἐναγώνιος πορεία, ποιήματα,
ἐπιμ. Στ. Ψαριανοῦ-Δημοπούλου, Κ. Δημοπούλου,
Κοβεντάρειος Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη Κοζάνης, 2017.

Στὸ πλούσιο συγγραφικὸ ἔργο τοῦ ἐπισκόπου Διονυσίου Ψαριανοῦ (1912-1997) περιλαμβάνεται ἡ συλλογὴ ποιημάτων, ποὺ ἐκδόθηκε ὑπὸ τὸν τίτλο «Ἐναγώνιος πορεία» ἀπὸ τὴν Κοβεντάρειο Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη Κοζάνης με ἀφορμὴ τὴ συμπλήρωση εἴκοσι χρόνων ἀπὸ τὸν θάνατό του. Πρόκειται γιὰ σταχυολόγημα ἀντιπροσωπευτικῶν ποιημάτων ποὺ ἀνασύρθηκαν ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ λόγιου ἱεράρχη, τὸ ὁποῖο ὁ ἴδιος με μιὰ λέξη ὀνόμαζε «τὰ χαρτιά»:

*Τὰ χαρτιά! Τὶ θα γίνουν
τὰ χαρτιά σου;/
Γιὰ τὰ χαρτιά, γιὰ τὰ βιβλία σου
τρέμεις./
αὐτὰ εἶναι τὸ πλοῦτος
καὶ ἡ χαρὰ σου./
μιὰ ζωὴ καὶ μέσ' στὰ χαρτιά
ἡ ψυχὴ σου
εἶναι κλεισμένη./*

*Δελτία, σημειώματα, με τάξη/
γραμμένα καὶ βαλμένα
στὴ σειρά τους./
Ποιὸς θὰ τὰ βρεῖ καὶ ποιὸς
θὰ τὰ προσέξῃ;/
Μελέτη καὶ πείρα,
σκέψη καὶ πράξη/
ἐκεῖ μιλοῦνε.*

Ἀνάμεσα στὰ «χαρτιά» αὐτά, τὰ ποιήματα τοῦ Διονυσίου Ψαριανοῦ μιλοῦνε μὲ τὴ μπάσα, καθαρή καὶ θάλλουσα φωνή του ποὺ ζωντανεύει μέσα ἀπὸ τὴν ἔκδοση, τὴν ὁποία ἐπιμελήθηκαν οἱ φιλόλογοι Στέλλα Ψαριανοῦ-Δημοπούλου καὶ Κατερίνα Δημοπούλου, ἀδελφὴ καὶ ἀνιψιὰ ἀντιστοίχως τοῦ μακαριστοῦ ἐπισκόπου. Τὴν ἔκδοση προλογίζει ὁ Παναγιώτης Δημόπουλος, συνθέτης-μουσικολόγος καὶ νεώτερο μέλος τῆς ἰδίας οἰκογενείας, ποὺ μὲ αἴσθημα σεβασμοῦ, ἐμπεριστατωμένη γνώση καὶ ὑπευθυνότητα μεριμνᾷ γιὰ τὴν λειτουργικὰ πρόσφορη ἀξιοποίηση καὶ διαφύλαξη τῆς βαρύτιμης αὐτῆς παρακαταθήκης, μικρὸ μέρος τῆς ὁποίας ἀποτελοῦν τὰ ποιήματα. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ εὐστοχα ἐπισημαίνεται στὸν πρόλογο ὅτι ἡ ἔκδοση τῶν ποιημάτων «αποτελεῖ μια ἀκόμη δωρεὰ του Διονυσίου Ψαριανοῦ στη Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη Κοζάνης, μετὰ τὴν μεγάλη προσφορὰ τῆς προσωπικῆς του Βιβλιοθήκης λίγο πρὶν ἀπὸ τὴν εκδημία του». Γιὰ τὸ μέγεθος τῆς προσφορᾶς δὲν ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρουμε τὸν ἀριθμὸ τῶν 15.000 τίτλων, οὔτε τὸ γεγονὸς ὅτι μετὰ αὐτῶν συγκαταριθμοῦνται χειρόγραφα τοῦ 17ου αἰῶνα, σπά-

νια παλαίτυπα καὶ ἐκλεκτὲς ἐκδόσεις ἀρχαίων καὶ βυζαντινῶν συγγραφέων. Πιὸ κατανοητὸ καθίστοῦν τὸ μέγεθος τῆς προσφορᾶς οἱ στίχοι τοῦ ἰδίου τοῦ δωρητῆ:

*Καὶ τὰ βιβλία; Χιλιάδες βιβλία!/
Μὲ μιὰ φωνὴ δική του τὸ καθένα/
καὶ μιὰ ξεχωριστὴ
δική του ἀγάπη./
σὲ παίρνουν καὶ σὲ πᾶν
στὰ περασμένα,
ὡς τὰ κοιτάξεις./*

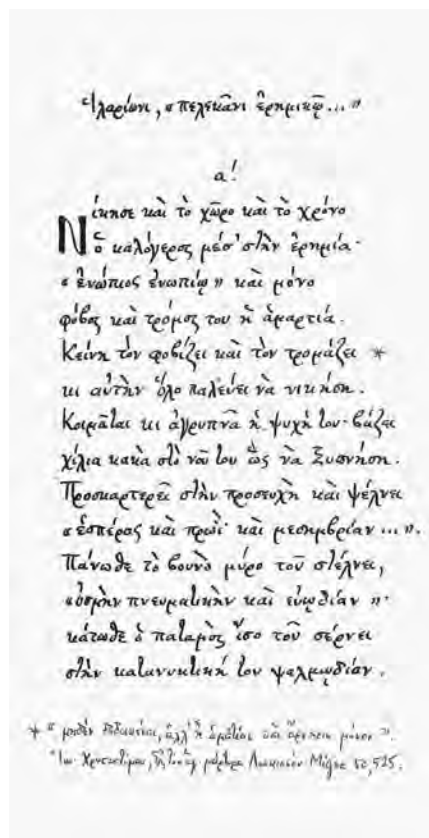
*Τὰ χαϊδεύεις μὲ τὰ μάτια
στὰ ράφια./
σὰν παιδιὰ σου στὰ χέρια σου
τὰ παίρνεις./
τὰ ψαύεις ἀπαλά,
τὰ κουβεντιάξεις/
καὶ στὴ θέση τους πάλι
τ' ἀποθέτεις/
κι ἀναστενάξεις.*

Ὡς ἐρμηνευτικὸ ὑπόμνημα τῆς δωρεᾶς τῆς Βιβλιοθήκης οἱ παραπάνω στίχοι αἰτιολογοῦν καὶ ἐπαυξάνουν τὴ συναισθηματικὴ φόρτιση ἀλλὰ καὶ τὴ σεμνότητα ποὺ διέπει τὴν ἔκδοση τῶν ποιημάτων, ἡ ὁποία πρωτίστως ἀπευθύνεται στὴν τοπικὴ κοινωνία ποὺ ἐποίμανε ὁ μητροπολίτης Σερβίων καὶ Κοζάνης Διονύσιος ἐπὶ σαραντα χρόνια (1957-1997). Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ἴσως ἀπουσιάζει βιογραφικὸ, ἐργογραφία καὶ ἔστω

σύντομη αποτίμηση τοῦ πολυσήμαντου ποιμαντικοῦ, συγγραφικοῦ καὶ μουσικοῦ ἔργου τοῦ Διονυσίου. Αὐτὰ εἶναι γνωστὰ καὶ πέραν τοῦ τοπικοῦ πλαισίου.¹ Γνωστὴ ἦταν καὶ ἡ ὑπαρξὴ τῶν ποιημάτων σὲ εὐάριθμους μελετητὲς τῆς θεολογίας, τῆς νεώτερης ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς ποὺ κατατάσσουν τὸν Διονύσιον στοὺς παλαιοὺς ἐκείνους ἀρχιερεῖς, τοὺς διακεκριμένους γιὰ τὸ ἦθος καὶ τὴ σοφία τους. Στὴν ἐπιθυμία τῶν μελετητῶν τοῦ ἔργου του νὰ γίνουν εὐρέως γνωστὰ καὶ τὰ ποιήματα ἀνταποκρίνεται ἡ παρούσα ἔκδοσις, ἡ ὁποία κατ' ἐπέκτασιν ἀποτελεῖ δῶρο πρὸς ὅλους ὅσους ἀναζητοῦν ἔρεισμα στὸ πηγαῖο πνευματικὸ ἔργο τοῦ Διονυσίου Ψαριανοῦ.

Πρὸς διευκόλυνση τοῦ ἀναγνώστη τὰ ποιήματα παρουσιάζονται ταξινομημένα σὲ τρεῖς ὁμάδες βάσει τῆς χρονολόγησιν καὶ τῆς θεματολογίας τους. Τὸ πρῶτο μέρος μὲ γενικὸ τίτλο «Πρωτόλεια» περιλαμβάνει ποιήματα τῆς περιόδου

1. Βλ. ἐνδεικτικὰ *Οἰκοδομὴ καὶ μαρτυρία, Ἐκφρασις ἀγάπης καὶ τιμῆς εἰς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Σερβίων καὶ Κοζάνης Κύριον Διονύσιον*, τόμ. Α', Κοζάνη 1991, καὶ τόμ. Β', Κοζάνη 1992.

δου 1929-1941, δηλαδή τῆς νιότης τοῦ κατὰ κόσμον Νικολάου Ψαριανοῦ στὴ γενέτειρά του Ἄνδρου, τῶν σπουδῶν του στὴν Ἀθήνα πρὶν καὶ μετὰ τὴ χειροτονία καὶ ἀνέλιξή του στοὺς βαθμοὺς τῆς ἱεροσύνης. Οἱ ἐπιδράσεις ἀπὸ τὸν Σολωμό, τὸν Παλαμᾶ καὶ τὸν Παπαδιαμάντη δημιουργικὲς διαγνώσκονται στὴν ποίησιν τοῦ Διονυσίου Ψαριανοῦ, ποὺ τὴ διακρίνει

ἡ προσήλωσις στήν τρυφερότητα τοῦ σονέτου καί τόν ὁμοιοκατάληκτο στίχο, τὸ ὁποῖο δὲν ἐγκατάλειψε ποτέ. Ἐμπνευσμένα ἀπὸ σημαντικὰ γεγονότα τῆς ζωῆς τὰ «Πρωτόλεια» ποιήματα ἀπηχοῦν τὶς χαρές, τὶς ὁμορφιές, τὶς ἀγωνίες καὶ τὶς πίκρες τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἀγάπη, τὴν φτώχεια, τὸν κάματο, τὸν ξενιτεμὸ καὶ τὸν θάνατο, ὅλα ὑπὸ τὸν ἄλλοτε χαρμόσυνο κι ἄλλοτε πένθιμο ἦχο τῆς καμπάνας τοῦ χωριοῦ καὶ μυρωμένα ἀπὸ τὸ ἀνδριώτικο μελτεμάκι. Πρωταγωνιστικὸ ρόλο ἔχει ἡ οἰκογένεια — κυρίως τὸ πρόσωπο τῆς μητέρας— καὶ ἡ Ἐκκλησία. Ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν συνάνθρωπο καὶ ἡ πίστη στὸν Χριστὸ συνυφαίνονται στοὺς στίχους τοῦ Ψαριανοῦ μὲ τὴν εὐλικρίνεια, τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν ἀμεσότητα τῆς βιωματικῆς ἐμπειρίας. Στὰ ποιήματα εἶναι παρὸν ὅ,τι σήμερα ὀνομάζουμε «παραδοσιακὴ ζωὴ» καὶ ἀποτυπώνεται χωρὶς «φολκλορισμούς» —ὅπως ἐπισημαίνει ὁ Π. Δημόπουλος στὸ προλογικὸ σημείωμα— ἀλλὰ μὲ ἐπίγνωσις τοῦ ἀμετάβλητου τῶν ὑπαρξιακῶν καὶ ψυχικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου.

*Ἔρμος, φτωχὸς
κι' ἀποδιωγμένος/
ἀπὸ γονιούς, ἀπὸ δικούς*

Ὁ ἐπίσκοπος Διονύσιος
στὸ γραφεῖο τῆς οἰκίας του
στὴν ὁδὸ Ψαρῶν 40
στὴν Ἀθήνα (περ. 1950).

*κι' ἀπὸ τῆ μοῖρα./
τὸ ἐρημικὸ τὸ μονοπάτι
πάλι ἐπῆρα./
μόνος, σκυφτὸς
καὶ πεινασμένος.*

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ὁ Διονύσιος Ψαριανὸς δὲν ἀγνοεῖ τὶς ἀλλαγές ποὺ ἔχουν ἐπέλθει στὴν ἐλληνικὴ κοινωνία οὔτε τὸ δίπολο τῆς «ρήξης μὲ τὴν παράδοση» καὶ τῆς «ἐπιστροφῆς στὶς ρίζες» ποὺ διέπει τὴν πνευματικὴ καὶ

καλλιτεχνική δημιουργία τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεσοπολέμου:

Σώπαινε, ἀργαλειὲ
λησμονημένε./
στὸν τωρινὸ τὸν καιρὸ/
ἔμαθε ὁ κόσμος νὰ μὴν ἔχη/
πρὸς τὰ παλιὰ πιά σεβασμό./
Σώπαινε, ἀργαλειὲ
λησμονημένε./

Θᾶρθη καιρὸς καὶ πάλι
νὰ μιλήσης./
τότε ποὺ ὁ κόσμος θὰ στραφῆ/
γιὰ νὰ ἐκτιμήσῃ ὅ,τι χλευάζει./
Μετὰ ἀπὸ μιὰ καταστροφὴ/
τότε, ἀργαλειέ,
καὶ πάλι θὰ μιλήσης.

Τὸ δεύτερο μέρος φέρει τὸν τίτλο τῆς ἔκδοσης «Ἐναγώνιος πορεία», ὁ ὁποῖος προέρχεται ἀπὸ τὴν ὁμιλία τοῦ Ἰωάννη Χρυσοστόμου εἰς τὸ Κατὰ Ματθαῖον: Πάλιν αὐτοὺς διὰ τούτων εἰς ἀκρίβειαν ἄγει βίου, παιδεύων ἐναγωνίους εἶναι, ὡς ὑπὸ τοῖς ἀπάντων ὀφθαλμοῖς κειμένους, καὶ ἐν μέσῳ τῷ τῆς οἰκουμένης ἀγωνιζομένους θεάτρῳ. Ἐδῶ συγκεντρώνονται ποιήματα ἐρχόμενα «ἐκ βαθέων» ποὺ ἐκφράζουν τὴν ἐναγώνια πορεία ὡς συνακόλουθο τῆς ιδιότητος ἀλλὰ καὶ τῆς ιδιοσυγκρασίας τοῦ ἐπισκόπου Διονυσίου. Μεταξὺ αὐτῶν παρεμβάλλονται σύντομα ποιήματα «γραμμένα

σὲ ἀνύποπτες στιγμές», προσευχές καὶ ψαλμοὶ ἀποδοσμένοι ἀπὸ στήθους στὴ μητρικὴ γλώσσα καὶ ὄχι μεταφρασμένοι στὴ νεοελληνικὴ, καθὼς καὶ ποιήματα ἀφιερωμένα σὲ ἀσκητικὴς μορφῆς καὶ πρόσωπα ἀγαπητά, συγγενεῖς, διδασκάλους, ἱεράρχες.

Ἦθελα, φίλε μου, πολὺ
κι ἐπιθυμοῦσα/
καὶ στίς ἑπτὰ καθολικῆς
ἐπιστολές σου/
νὰ εἶχα κι ἐγὼ τρόπο
καὶ νὰ τὸ μποροῦσα/
Δυὸ νὰ ἴγραφα καλές
σὰν τὶς δικές σου.

Στὸ σύνολό τους συνθέτουν μία ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς κατάθεση, σὰν αὐτοπροσωπογραφία καμωμένη μέσα ἀπὸ τὸ καθρέφτισμα στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ μέσα ἀπὸ τὴν ἀνάληψη τῆς εὐθύνης τοῦ νὰ εἶναι «ἐναγώνιος»:

Κλαίω καὶ γράφω.
Ποιὸς νὰ τὰ διαβάσῃ;/
Κανείς! Ἐγὼ διαβάζω
γιὰ νὰ βλέπω/
τὴν ψυχὴ μου σὰν μέσα
σὲ καθρέφτη.../
Ἐενύχτησα, κουράστηκα,
σταυρώθηκα, νὰ δώσω/
ἀδάπανο κι ἀνόθευτο
τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ/

στὸν περιοῦσιον λαό,
τοὺς χριστιανούς, κι ὡστόσο/
δὲν ἔχω τὴν ἀνάπαυση
τοῦ δούλου τοῦ πιστοῦ.

*

Υπομονὴ κι ἐπιμονὴ νὰ γράψης
καὶ νὰ φέρης/
σὲ τάξη καὶ σωστὴ γραμμὴ
τὰ ὅσα μελετᾶς./
ὅσα θαρρεῖς πὼς ἔμαθες
κι ὅσα θαρρεῖς πὼς ξέρεις/
κι ὀλημερις παιδεύεσαι
μ' αὐτὰ καὶ ξενυχτᾶς.

Ἡ αὐτοκριτικὴ διάθεση, ἡ δι-
αρκὴς ἀναμέτρηση μὲ τὴν εὐθύνη
τοῦ ἀρχιερατικοῦ ἀξιώματος καὶ
ἡ ἀδιάφθορη στάση τοῦ Διону-
σίου ἀπέναντι στοὺς θεσμοὺς τῆς
χριστιανικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς
ἐλληνικῆς Πολιτείας —ποὺ κατὰ
καιροὺς πάσχουν ὡς ζωντανοὶ
ὀργανισμοὶ ἀπὸ στρεβλώσεις καὶ
τραύματα— κυριαρχοῦν στὴν ποι-
ητικὴ τῆς «ἐναγωνίου πορείας».

Εἶναι μεγάλη δύναμη
ἂν μπορῆς νὰ σωπαίνης/
ὅταν οἱ ἄνθρωποι σὲ βρίζουν
καὶ σὲ δυσφημοῦν./
φρόντιζε σὺ τὸ δρόμο σου
ὅλο καὶ νὰ ἀνεβαίνης/
καὶ μὴ ρωτᾶς ἂν εἶσαι μόνος
ἢ ἂν σ' ἀκολουθοῦν.

Ποίηση ἐνίστε μαχητικὴ ὑπὲρ
τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης:

Ξέρω τί ἔναι τὸ σκάψιμο
καὶ τί ἔναι τὸ ἀλέτρι./
ξέρω τί ἔναι τὸ θέρισμα
καὶ τί ἔναι τὸ ἀλώνι./
ξέρω τί ἔναι τὸ χτίσιμο,
τὸ ράμμα καὶ τὸ ἀλφάδι./
καὶ σεῖς ποὺ δὲν δουλέψατε
καὶ γιὰ δουλειᾶς μιλάτε./
ἐμένα δὲν μὲ σκιαζετε
κι ἐγὼ δὲν σᾶς τρομάζω./
γιατί ἔμουν πρῶτα γεωργὸς
καὶ μάστορας καὶ χτίστης.

Ποίηση χαμηλόφωνη ἀλλὰ καὶ
ἐκρηκτικὴ, ταπεινὴ ἀλλὰ καὶ με-
γαλειώδης, καθαρὴ ἀπὸ καλλω-
πισμοὺς καὶ ἐπιτηδευμένους ἐξω-
ραϊσμοὺς, συνεπῆς μὲ τὸν καθη-
μερινό, προφορικὸ λόγο, τὸ συγ-
γραφικὸ καὶ ποιμαντικὸ ἔργο του.

Θλίψεις καθημερινές
καὶ στεναχώριες/
ἤρθαν καὶ γίναν στὰ χαρτιά μου
στίχοι./
ἄλλοι καλοὶ κι ἄλλοι κακοί,
μὰ πάντα/
ἀληθινοὶ στὸ τι θέλουν
νὰ ποῦνε./
Σὰν προσευχή,
σὰν δέηση ἀνεβαίνει/
ἀπ' τὴν καρδιὰ στὸ στόμα
ὁ κάθε στίχος...

Ἀκριβολογώντας πάντα δήλωνε
«εἶμαι ἐπίσκοπος, ὄχι ποιητής»,
ὅμως οἱ παραπάνω στίχοι του συ-

νάδουν πλήρως με τή γνωστή ρήση τοῦ Γ. Σεφέρη «ἡ ποίηση ἔχει τὶς ρίζες τῆς στὴν ἀνθρώπινη ἀνάσα».

Τὸ τρίτο μέρος τῆς ἔκδοσης εἶναι ἀφιερωμένο σὲ ἐκλεκτὲς μεταφράσεις ψαλμῶν καὶ ὕμνων, ὅπως ὁ «Ἕγνος εἰς τὸ Πάθος τοῦ Κυρίου καὶ εἰς τὸν Θρῆνον τῆς Παναγίας» καὶ τὸ κοντάκιον τῆς Χριστοῦ γεννήσεως τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ. Τὸ μεταφραστικὸ ἔργο τοῦ Διονυσίου Ψαριανοῦ ξεκινᾷ πρῶιμα, ἤδη ἀπὸ τῆ δεκαετία τοῦ 1930, καὶ τὸν συντροφεύει σὲ ὅλη του τῆ ζωῆ, ὅπως καὶ ἡ συνεχῆς μελέτη τῶν κειμένων. Στὸ ἔργο αὐτὸ ἀναδεικνύεται τὸ φιλολογικὸ χάρισμα καὶ ἡ ποιητικὴ αὐθεντικότητα τοῦ ἄλκιμου μελετητῆ καὶ ἀφοσιωμένου κήρυκα τῶν Ἁγίων Γραφῶν. Ἀναλλοίωτα ἀποδίδονται στὴ νέα ἑλληνικὴ τὸ ἦθος τῶν νοημάτων, ὁ ρυθμὸς τοῦ στίχου καὶ ἡ δύναμη τοῦ λόγου:

Θεέ μου, σὲ φώναξα
καὶ μ' ἄκουσες./
ἐσὺ ποὺ ξέρεις καὶ κρατᾷς
τὸ δίκιο μου/
καὶ μοῦ ἴδωκες στὴ θλίψη ἀνάσα
καὶ φτερά...

(Ψαλμὸς δ').

Τέλος, φωτοαντίγραφα χειρόγραφων στολίζουν τὴν ἔκδοση μὲ τὸν περικαλλὴ γραφικὸ χαρακτήρα τοῦ ἐπισκόπου Διονυσίου Ψαριανοῦ, χειρόγραφα ποιημάτων στοργικὰ καὶ ἀποκλειστικὰ εἰς ἑαυτόν.

Ἐπάνω ὁ ἥσκιος τοῦ βουνοῦ
καὶ κάτω/
κυλάει τὸ ποτάμι τὰ νερά του/
καὶ μέσ' ἀπ' τὸ παλιούρι
καὶ τὸ βᾶτο/
ἀρχίζει τὸ πουλὶ
τὸ λάλημά του.

Δὲν εἶναι σύνηθες νὰ διακονοῦμαστε ἀπὸ ποιητικὲς συλλογὲς ἱεραρχῶν μὲ τὴν καθαρότητα, τὴν ἀλήθεια, τὴν αὐταπάρηση, τὸ βάθος τῆς γνώσης, τὸ εὖρος τῆς ἀγάπης καὶ τὴν καθημερινὴ στοργικὴ ἀφοσίωση ποὺ ἐκφράζουν τὰ ποιήματα τῆς «Ἐναγωνίου πορείας» τοῦ ἐπισκόπου Διονυσίου Ψαριανοῦ. Εὐλόγα, λοιπόν, ἡ ἔκδοσή τους συνιστᾷ προσφορά, ἀλλὰ καὶ κάλεσμα νὰ γνωρίσουμε καὶ νὰ χαροῦμε τὴ μεγάλη δωρεὰ τῆς προσωπικῆς βιβλιοθήκης τοῦ μακαριστοῦ ἱεράρχη στὴν Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη Κοζάνης.

Πέλλη Μάστορα

